

Максимова О.О. Формування взаємин у дитячому колективі / Організація освітнього простору у закладі дошкільної освіти і школі: проблеми і перспективи: зб. наукових праць: в 2-х ч. / за заг. ред.: О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2020. Ч. 1. С. 6 -9.

e-mail: helen.maks23@ukr.net

Максимова Олена Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМИН У ДИТЯЧОМУ КОЛЕКТИВІ

Особистісно орієнтований підхід, впроваджуваний у практику діяльності сучасних освітніх закладів, передбачає якнайповніше розкриття і розвиток цілісної сукупності якостей особистості дитини, її здібностей, задатків, талантів з урахуванням потенційних можливостей; стимулювання позитивних морально–етичних якостей; повагу і любов до дитини, розуміння її унікальності, її потреб та мотивів поведінки; створення довірливих стосунків з нею, сприятливого психологічного клімату. Це потребує у взаємодії з дитиною виходити з її інтересів, піклуватися про створення у групі життєрадісної, діяльної, дружньої атмосфери, культивувати відносини близькості й довіри як між педагогом і дошкільником, так і між самими дітьми.

Проблема міжособистісного спілкування, становлення моральних взаємин між дітьми–дошкільниками, молодшими школярами широко досліджувалась ученими Л.Артемовою, Г.Бреслав, В.Горбачовою, В.Давидовим, В.Киричок, В.Котирло, М.Лісіною, Ю.Приходьком, Т.Репіною, А.Рояк, Т.Поніманською, С.Якобсон та іншими.

Мета статті полягає у розкритті вікових особливостей дітей дошкільного віку, що впливають на становлення їхніх взаємин у соціумі, аналізі позицій, які вони можуть займати по відношенню до іншого, наданні рекомендацій щодо формування у них емоційної децентрації як цінної для процесу соціалізації особистісної риси.

Підготовка дитини до життя серед дорослих починається з її уміння будувати свої стосунки з однолітками: спочатку в дитячому саду, а потім в школі. Для малюка прихід у дитячий садок – це подія, яка змінює його спосіб життя, ставить перед необхідністю спілкуватися з новими людьми – дорослими і дітьми. У соціальному закладі дитина отримує можливість стати самостійним. Якщо удома вона була позбавлена товариства однолітків, то тут знаходиться серед таких, як сам. У перші дні перебування серед однолітків деякі діти відчувають себе самотньо (немає поруч мами, папи, бабусі, а діти і вихователь поки що чужі), але через деякий час вони освоюються, відчувають себе упевненіше і спокійно. Змістовне життя і чіткий розпорядок дня, безліч захоплюючих ігор і іграшок, цікаві заняття і екскурсії, ігрові куточки і т. д. створюють відчуття приємної новизни. Вихователь з першого

дня перебування малюка в групі повинен дати відчутти йому всі переваги життя в колективі однолітків.

Проте новий спосіб життя, умови, способи взаємин вимагають від дитини зміни раніше набутих стереотипів, що не завжди відбувається безболісно. Якщо в сім'ї вона була предметом постійної уваги, любові, ласки всіх дорослих, то тут до неї відносяться як до одного з багатьох; якщо в сім'ї їй намагались поступитися як молодшій, то тут доводиться поступатися самій; якщо в сім'ї іграшки належали лише їй, то в дитячому садку потрібно навчитися ділитися ними або користуватися спільно. Завдання кожного педагога – зробити безболісним процес адаптації дитини до умов дитячого садка і якомога більше дізнатися про нього, про його звички, особливості спілкування з близькими.

Малята двох–трьох років легше контактують з дорослими, ніж один з одним. Вони ще не уміють регулювати свої бажання і потреби, керуючись спільними інтересами, попросити, домовитися, поступитися, поняття дозволеного і недозволеного ще не засвоєні ними. Лише в колективі, коли малюк починає усвідомлювати, що поряд з ним такі ж діти, як він, що свої бажання доводиться порівнювати і співвідносити з бажаннями інших, з'являється етична основа для засвоєння необхідних форм спілкування.

Виховання культури спілкування здійснюється в тісному зв'язку з формуванням у дітей навичок колективізму. Тому, формуючи у малят прагнення до спілкування, вихователь повинен заохочувати найменші спроби грати один з одним. Грає дитина одна, але поряд з іншими. Але і тут можуть бути здобутки: навчився не заважати товаришам, покладений початок пошані до справ тих, що поруч.

Маленьких дітей, які не уміють домовлятися між собою, слід спонукати до об'єднання з іншими дітьми. Наприклад, доречним буде звернення: «Запропонуй Тетяні свою лопатку, хай пограє поряд з тобою»; «Запроси Владика і Артема, разом побудуєте будинок». Об'єднанню малят сприяють і цікава іграшка, і різнобарвна книга, і новий конструктор. Дітей старшого дошкільного віку корисно об'єднувати довкола подій, що змушують їх разом радіти, переживати почуття задоволення, проявляти доброту, щирість. Великі можливості для таких справ є в ігровій і трудовій діяльності, у підготовці до свят. Діти разом спостерігають за сходом насіння, посіяним на клумбі, і радіють першому паростку, що проклюнувся, разом збирають урожай овочів на городі, грають в спортивні ігри, прикрашають ялинку чи групову кімнату.

Дуже важливо в процесі спілкування дітей допомагати їм встановлювати контакти з однолітками: уміння без крику і сварок домовлятися, ввічливо поводитися; якщо необхідно, то поступатися і чекати; ділитися іграшками, спокійно розмовляти, не порушувати хід гри галасливим вторгненням [4]. Старший дошкільник повинен уміти проявляти до товариша попереджувальність і увагу, ввічливість і дбайливість (дякувати за надану допомогу, вибачитися в разі помилки, попросити дозволу пройти або зачекати тощо).

Учені розглядають залежність взаємин дошкільників і позиції у ставленні дітей до інших людей і до самого себе, яких виокремлюють три: егоїстичну (за якої дитині байдужі інші, її інтереси зосереджені в основному на предметах, почуття однолітків для неї нічого не означають, вона легко може штовхнути, образити, допустити грубість чи проявити агресію); конкурентну (інші діти цікавлять таку особистість лише як засіб для самоствердження. Дитина все робить правильно, не ображає нікого, але помічаючи перевагу іншого над собою, переживає, сумує, заздрить. В іншому така дитина бачить, головним чином, себе і постійно оцінює його з точки зору власних досягнень); гуманну (для якої характерне ставлення до іншого як до самоцінної особистості, чутливість до стану іншого – його бажань, інтересів, настроїв). Справжню радість спілкування, взаємодії може дати тільки гуманна позиція, оскільки егоїстичних дітей однолітки не люблять, вони не хочуть з ними товаришувати, бо це нецікаво і небезпечно; конкурентна позиція тримає дитину в постійній напрузі – як би хто не випередив. І тільки за гуманної позиції (коли дитина з власної ініціативи охоче допомагає іншим, ділиться з ними, отримуючи від цього задоволення, вмє співчувати) вона завойовує прихильність інших, навіть не добиваючись цього [1, с. 133–135].

Емоційне ставлення до партнера регулює взаємодію з ним. Проблемою розвитку здатності співпереживати, яка проявляється у емоційній децентрації, займалися Г.Бреслав, В.Давидов. Під емоційною децентрацією розуміються “здібності індивіда сприймати і враховувати у своїй поведінці стан, бажання й інтереси інших людей” [2, с. 99]. Природно, що її відсутність значно обмежує можливості взаємодії на суб’єкт–суб’єктному рівні. Оскільки рольова гра є надзвичайно значущим для дошкільника видом діяльності, в якому відбувається самостійне опанування нормами соціальних взаємовідносин, задовольняються потреби у спілкуванні й соціальній компетентності, в ній створюються найбільш сприятливі умови для становлення емоційної децентрації.

Для формування процесів децентрації В.Давидов радить спеціально організовувати взаємини дітей (створення виховних ситуацій), використовувати драматизацію, малювання, обговорення, під час чого діти у своїй уяві відтворюватимуть ту чи іншу ситуацію, ставитимуть себе на місце героїв, намагатимуться уявити їхні думки і почуття, їх ставлення до інших, зрозуміти їхні дії [5, с. 130].

Підсумовуючи вище сказане, визначаємо основні характеристики взаємин дітей, до розвитку яких має прагнути вихователь: вияв взаємного інтересу, особистісна орієнтація співрозмовників, рівність особистісних позицій взаємодіючих суб’єктів, проникнення у світ почуттів один одного, врахування бажань усіх сторін. При цьому дитина виступає суб’єктом пізнання, спілкування, предметно–перетворювальної діяльності, творення своєї індивідуальності.

Список використаних джерел:

1. Галигузова Л.Н., Смирнова Е.О. Ступени общения: от года до семи лет. – М.: Просвещение, 1992. – 143 с.
2. Бреслав Г.М. Эмоциональные особенности формирования личности в детстве: Норма и отклонения. – М.: Педагогика, 1990. – 144 с.
3. Колесник Н. Є. Організація художньо-естетичної діяльності дітей дошкільного віку в умовах особистісно-орієнтованого навчання // Сучасні педагогічні технології. Збірник наук. праць: Луцьк, 2012. — Вип. 2. — С. 118-126.
4. Максимова О.О. Виховання міжособистісної толерантності у дітей засобами казок В.Сухомлинського / О.О.Максимова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. Педагогічні науки. – Житомир : Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І.Франка, 2017. – Вип. 5 (91). – С. 62 – 66.
5. Психическое развитие младших школьников: Экспериментальное психологическое исследование / Под ред. В.В.Давыдова; Науч.–исслед. Ин–т общей и педагогической психологии АПН СССР. – М.: Педагогика, 1990. – 160 с.
6. Федорова М.А. Підготовка вихователів до формування моральних цінностей у дітей дошкільного віку / М.А.Федорова // Pregraduálna príprava profesionálov v oblasti vzdelávania dospelých. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej dňa 18. mája 2018 na Katedre andragogiky, Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove. – С. 48-59.